

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ
Мр Ивана Иконић
СРПСКА ХУМОРИСТИЧКО-САТИРИЧКА ПЕРИОДИКА ДРУГЕ ПОЛОВИНЕ XIX
И ПОЧЕТКА XX ВЕКА

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
1. Датум и орган који је именовao комисију 6. новембар 2015. године, Наставно-научно веће Филозофског факултета у Новом Саду
2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен: Др Сава Дамјанов, редовни професор за ужу научну област Српска и јужнословенске књижевности са теоријом књижевности, 16. новембар 2006. године, Филозофски факултет у Новом Саду, ментор Др Горан Максимовић, редовни професор за ужу научну област Српска и јужнословенске књижевности са теоријом књижевности, 2. јун 2008. године, Филозофски факултет у Нишу Др Радослав Ераковић, ванредни професор за ужу научну област Српска и јужнословенске књижевности са теоријом књижевности, 14. јун 2012. године, Филозофски факултет у Новом Саду
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
1. Име, име једног родитеља, презиме: Ивана (Тома) Иконић
2. Датум рођења, општина, република: 3. новембар 1981. године, Сента, Република Србија
3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе: 26. октобар 2009. године, Филозофски факултет у Новом Саду, „Смеховни принципи у стваралаштву Стевана Сремца”
4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука: Наука о књижевности
III НАСЛОВ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ: „Српска хумористичко-сатиричка периодика друге половине XIX и почетка XX века”

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикана и сл.

Докторска дисертација мр Иване Иконић има укупно 394 странице. У складу са Законом о високом образовању и Правилником о докторским студијама, рукопис садржи „Кључну документацијску информацију” (стр. 2–7), „Садржај” (стр. 8–9), „Апстракт” (стр. 10) и његов превод на енглески језик „Abstract” (стр. 11). У 3. поглављу који чини „Увод” (стр. 12–22) ауторка тумачи разлоге због којих је рад писан, те објашњава да је неопходно променити угао гледања на хумористичко-сатиричке листове и померити их са маргине у центар и тиме их уврстити у књижевни канон, потом даје хронолошки оквир и методолошки приступ теми, а на крају овог поглавља дала је тезе које ће бити анализирани у раду. У 4. поглављу које носи наслов „Хумористичко-сатиричка периодика код Срба у историјском контексту” (стр. 23–33) размотрено је време у којем су настајали књижевни и ликовни прилози који ће бити анализирани у остатку рада, поменуте су гео-политичке прилике код Срба и разграничени су неки појмови који ће се користити у раду, као што су на пример озбиљна/официјелна или шаљива, хумористичко-сатиричка периодика, и т. сл. У следећем поглављу „Карикатура” (стр. 34–42) кандидаткиња је дала преглед најзначајнијих дефиниција самог појма, покушала је да се одреди према референтној литератури о овој синкретичкој ликовно-графичко-текстуалној стваралачкој пракси, а у истом поглављу је дала и преглед могућих начина преображавања стварних и измишљених ликова или појава у карикатуре. Подвучена је и дуална природа карикатура које поред ликовног садрже обавезно и текстуални део који их објашњава.

У поглављу 6 које је насловљено као „Српски хумористичко-сатирички листови” (стр. 43–52) наведена је тематско-мотивска и жанровска разноликост српске хумористичке периодике, дат је попис одабраних надимака који су били најфреквентији у прегледаној грађи, указано је на проблем тешког разумевања значења карикатура због временске дистанце и херметичности појединих карикатура, дате су и опште и заједничке карактеристике карикатура и хумористичко-сатиричких прилога, итд. На основу библиографије српске шаљиве периодике урађен је избор из хумористичко-сатиричких листова с краја XIX и почетка XX века и на четвртини узорка који је чинило 13 листова урађена је анализа у потпоглављима унутар 6. поглавља. Свако шаљиво гласило анализирано је са аспекта књижевности, са препознатим политичким, црквеним, социолошким, културолошким потенцијалом и контекстом, тако да су у раду своја потпоглавља имали следећи наслови: 6.1. *Бич* (1889–1890) (стр. 53–78); 6.2. *Брка* (1882–1883; 1885–1915; 1918–1931) (стр. 79–120); 6.3. *Бубањ* (1896–1899) (стр. 121–143); 6.4. *Враголан* (1894) (стр. 143–164); 6.5. *Врач погађач* (1896–1914) (стр. 165–208); 6.6. *Геџа* (1892–1895) (стр. 209–235); 6.7. *Дар-мар* (1881–1882) (стр. 236–255); 6.8. *Ђаволан* (1881) (стр. 256–262); 6.9. *Ера* (1882) (стр. 263–281); 6.10. *Зврчка* (1883) (стр. 282–292); 6.11. *Лалин рабош* (1895) (стр. 293–300); 6.12. *Стармали* (1878–1889) (стр. 301–317) и 6.13. *Телефон* (1882–1883) (стр. 318–336). У потпоглављима наведени су одабрани примери карикатура, њихови текстуални делови, потом књижевни прилози без ликовног дела, који су жанровски припадали рудиментарним драмама, пародијама, песмама, путописима, анегдотама, речницима, играма речима и слично. Поменуто је у којим бројевима су се још тада могли видети зачеци стрипа у српској периодици. Велик број новина илустровали су исти карикатуристи (Драгутин Дамјановић), тако да је колегиница Иконић и са тог аспекта коментарисала поједине примере карикатура. Кандидаткиња је помно пратила политичко усмерење које су хумористичко-сатирички листови оног времена имали, тако да се јасно разликовало да ли припадају Либералној, Напредној или Радикалној странци. Такође, истиче се разноврсност хумора који је негован у појединим листовима – од оштре сатире и црног хумора, до безазлених и свакодневних шала које никоме не наносе штету. Тематски, листови су се бавили најразличитијим подручјима живота – од јавног и политичког живота Срба, преко приватног до интимног живота. Што се тиче ликова који су били главни протагонисти у карикатурама очигледно је да су то биле најзначајније и најхаризматичније личности оног времена, које су често биле и најомраженије. Спектар ликова у карикатурама био је веома широк и кретао се од обичних шегрта, преко „лајавих“ жена, мужева по бањама, преко политичких првака, министара, митрополита, па све до самог краља.

У 7. поглављу које носи наслов „Закључак” (стр. 337–352) мр Иване Иконић је генерализовала закључке до којих је дошла током испитивања грађе, анализирала поједине хипотезе и дошла до коначног става да је хумористичко-сатиричка периодика била важан чинилац у развоју српске књижевности, али и српског друштвеног живота као нека врста регулатора који је дозвољавао да се јавно каже оно што би цензура сигурно забранила у озбиљној периодици. Рад садржи и научни апарат у виду 8. поглавља под насловом „Литература” (стр. 353–365) и тај списак литературе је дводелан, а чине га 8.1. „Попис примарних извора” (стр. 353–356) и 8.2. „Коришћена литература” (стр. 357–365), са 185 референци. У делу рада који је насловљен као „Прилози” налазе се „Илустрације” којих има укупно 134, „Списак илустрација”, као и „Речник мање познатих речи и израза”.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Као што се већ из прегледа садржаја види, докторска дисертација мр Иване Иконић смело је ушла у једну област мање истражену у науци о српској књижевности и обухватила књижевне и визуелне (ликовне) феномене који су у досадашњим валоризацијама наше традиције остали занемарени. Зато је и било логично да у проучавању ове богате и разноврсне грађе кандидаткиња пође путем анализе најважнијих листова и часописа у којима је она и публикована, што је – с друге стране – довело и до реафирмације самих тих гласила (иако то није била примарна интенција рада). Сматрамо врло значајним, али и данас валидним, закључак да хумористичко-сатирична периодика тога доба (и шире говорећи, све што је тзв. литерарна периферија) отвара многе тематске, иновацијске и експерименталне могућности које су у официјелном систему (тзв. високој књижевности) прећутно табуизоване или уметнички наизглед ирелевантне. Уопштеније посматрано, културни канони сваке епохе имају своја фаворизована и своја (полу) забрањена или барем непожељна подручја која у неком другачијем коду постају и те како уметнички изазовна: овде смо видели да је то хумористичко-сатирични дискурс периодике која се званично третира као паралитерарна, готово на граници тривијалног. Стога не чуди да су се многи велики писци епохе (Лаза Костић, Змај...) оглашавали својим радовима управо у гласилима која је истраживала колегиница Иконић, пошто у сфери официјелног такав дискурс нису могли неговати а да при том буду схваћени као књижевно релевантни аутори (што је код нас увек значило као „озбиљни писци“).

Исто тако, веома је значајно што је кандидаткиња пажљиво проучила и у дисертацији предочила друштвено-политички контекст српске културе крајем 19. и почетком 20. века, пошто је примарно разумевање ове необичне и углавном заборављене грађе немогуће без познавања тог контекста. Наравно да разноликост и значењска бујност хумора који је негован у анализираним часописним прилозима није увек сводива на поменути контекст, посебно ако је реч о модернијим облицима хумора (игре речи, црни хумор и т.д), али је управо ту негде граница која дели остварења функционална искључива у сопственом времену од оних која имају потенцијал „живе традиције“ и антиципирају неке будуће уметничке процесе, па им је стога сасвим легитиман приступ у духу Јаусове идеје о **актуализујућој рецепцији**. Чини нам се да би једна антологија (или барем хрестоматија) радова о којима је реч најбоље показала њихову вредност али и кореспондентност са нашом савременошћу – што је, уз досад поменуто, битан домет ове докторске дисертације.

Посебно истичемо чињеницу да је мр Ивана Иконић открила и ревалоризовала готово сасвим непознате ауторе који заслужују посебна истраживања (рецимо, карикатуриста Драгутин Дамјановић), али и утврдила да неки данас веома присутни и модерни феномени имају своје корене у традицији 19. века (на пример стрип). Тако је кандидаткиња на најбољи могући начин у својој докторској дисертацији приказала колико је значајно поново анализирати дела српских писаца који су (у контексту званично прихваћене вредносне хијерархије!) остали занемарени или пак интерпретирани у преуским перспективама које наведена хијерархија као и помињана идеологија „озбиљног“ подразумевају. Уколико српска књижевна историографија прихвати „периферну“ традицију као релевантан део нашег укупног уметничко-језичког наслеђа, утолико ће и увиди које је овде презентовала колегиница Иконић још више добијати на научној тежини.

VI Списак научних и стручних радова који су објављени или прихваћени за објављивање на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији

„Враголанове 'Шетње по свету'“, *Zbornik za jezike i književnosti Filozofskog fakulteta u Novom Sadu = The Journal for Languages and Literatures of the Faculty of Philosophy in Novi Sad*, br. 5 (2015). (у штампи)

„Један вид реконструкције Сремчеве бележнице у функцији успешне рецепције *Пон Ћуре и пон Снуре*“, Грујић, Тамара (ур.), *Компетенције васпитача за друштво знања: тематски зборник / Трећа међународна научно-стручна конференција Методички дани 2014, Кикинда, 25. октобар 2014. год., Висока школа струковних студија за образовање васпитача, Кикинда, 2015, стр. 460–467.*

„Калорије из *Српског кувара* на трпези *Пон Ћуре и пон Снуре*“, *Zbornik za jezike i književnosti Filozofskog fakulteta u Novom Sadu = The Journal for Languages and Literatures of the Faculty of Philosophy in Novi Sad*, br. 3 (2013), стр. 117–130.

„*Катил* у Сремчевом коду“, Анђелковић, Маја (ур.), *Савремена проучавања језика и књижевности: зборник радова са III научног скупа младих филолога Србије одржаног 12. марта 2011. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу, књ. 2, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 2012, стр. 79–86.*

(О)смех Стевана Сремца, Библиотека Прва књига; 258, Матица српска, Нови Сад, 2011.

„Јешне и лење жене”, *Кораџи, часопис за књижевност, уметност и културу*, год. 43, бр. 1/2 (2009), стр. 105–122.

„Поетско-стилске одлике приповедака Симе Матавуља”, Карановић, Зоја и Радмила Гикић-Петровић (ур.), *Синхронијско и дијахронијско изучавање врста у српској књижевности : зборник*, књ. 1, Филозофски факултет, Нови Сад, 2007, стр. 171–182.

уз напомену:

Таксативно навести називе радова, где и када су објављени. У случају радова прихваћених за објављивање, таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени и приложити потврду о томе.

<p>VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА</p> <p>Из претходно реченог, није тешко закључити који су најважнији резултати ове докторске дисертације: они почивају пре свега и изнад свега у ревалоризацији српског хумористичко-сатиричног стваралаштва друге половине 19. века и почетка 20. века, али и на прецизнијем стилско-поетичким позиционирањем ове веома разноврсне и слабије проучене грађе, посебно када је реч о њеном систематском проучавању (с обзиром да је егзистирала мимо тзв. главног тока српске књижевности, укључив и њене вредносно канонизоване хумористичко-сатиричне феномене!). Закључци до којих је кандидаткиња дошла уверавају нас да анализирани видови српске књижевности представљају и типолошки и (неретко!) вредносно респектабилан ток, барем онолико колико су то представљали многи до сада (пре)форсирани токови, а истовремено и ток који открива једно другачије, мање познато, мање суморно, ВЕСЕЛИЈЕ лице наше литерарне баштине. С друге стране, докторска дисертација мр Иване Иконић биће од важности колико у ужем литерарном толико и у ширем историјском (нарочито друштвено-политичком!) контексту, што није чест случај када се ради о истраживањима из области науке о књижевности. Тако је колегиница Иконић још једном потврдила да је иновативност истраживачке перспективе (уз респектабилно познавање грађе, укључујући и ону раритетну и архивску!) супериорна у односу на помодне литерарне методологије – што је такође драгоцен резултат и својеврсна смерница за даља проучавања историје српске књижевности и културе.</p>
<p>VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА</p> <p>НАПОМЕНА: Експлицитно навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.</p> <p>Може се рећи да је начин приказивања и тумачења апсолутно примерен теми, при чему посебну вредност видимо у томе што је кандидаткиња складно укомпоновала саму грађу и научни апарат, тако да је рад писан компетентно и акрибично, а истовремено атрактивно за читање (што је иначе ретка врлина у науци о књижевности). У том смислу приступ и интерпретације колегинице колегинице мр Иване Иконић можемо оценити НАЈПОЗИТИВНИЈЕ.</p>
<p>IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:</p> <p>НАПОМЕНА: Експлицитно навести да ли дисертација јесте или није написана у складу са наведеним образложењем, као и да ли она садржи или не садржи све битне елементе. Дати јасне, прецизне и концизне одговоре на 3. и 4. питање.</p>
<p>1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме ДА</p>
<p>2. Да ли дисертација садржи све битне елементе ДА</p>
<p>3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци . Ова докторска дисертација представља оригиналан допринос науци о српској књижевности већ самом чињеницом да изнова «открива» и реafirмише српску хумористичко-сатиричну периодику друге половине 19. почетка 20. века (као и њене најзначајније ауторе!), односно литерарну грађу која свакако има неспорне али неоправдано занемарене и заборављене вредности. У том смислу она се придружује најређим подухватима у које се упуштала наша критика и историографија: да смело уђе у ново читање традиције и покуша – онолико колико је то утемељено – проширити и променити њену слику. Увиди до којих је кандидаткиња дошла бавећи се српском хумористичко-сатиричном периодиком у назначеном периоду, отварају научно оправдано питање о томе колико је слика наше књижевне традиције тог узбудљивог, стилско-поетички полифоновог и цивилизацијски преломног периода потпуна и колико још има феномена који заслужују слична, обновљена читања и интерпретацију.</p>
<p>4. Недостаци дисертације и њихов утицај на резултат истраживања Ова докторска дисертација НЕМА недостатака</p>
<p>X ПРЕДЛОГ:</p> <p>На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:</p>
<p>- да се докторска дисертација прихвати, а кандидату одобри одбрана ДА</p>
<p>- да се докторска дисертација враћа кандидату на дораду (да се допуни, односно измени) или</p>
<p>- да се докторска дисертација одбија</p>

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

Др Сава Дамјанов, редовни професор, ментор

Др Горан Максимовић, редовни професор

Др Радослав Ераковић, ванредни професор

НАПОМЕНА: Члан комисије који не жели да потпише извештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложење, односно разлоге због којих не жели да потпише извештај.